

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
к. д. № 11/2024 г.

Изм.№ ИВ – 42 – 240424

С Т А Н О В И Щ Е
на Националната асоциация на медиаторите

По Конституционно дело № 11/2024г., образувано по искане на Висшия адвокатски съвет за установяване на противоконституционност на чл. 19, чл.20, чл.21, чл. 22, чл. 23, чл. 24, ал.1 и чл. 25 от Закона за медиацията (обн. ДВ, бр.11 от 2023г., в сила от 1.07.2024г.) и на чл. 78а, чл. 140а, чл. 140б, чл. 267, ал.3, чл. 314а, чл. 341а и чл. 274а от Гражданския процесуален кодекс (обн. ДВ, бр.11 от 2023г., в сила от 1.07.2024г.)

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение от 28 март 2024г. по конституционно дело № 11/2024 г. сме поканени да дадем становище по искането на Висшия адвокатски съвет, предмет на делото. Във връзка с това предлагаме на вниманието ви следната позиция:

С направеното искане се цели установяване на противоконституционност на разпоредби от Закона за изменение и допълнение на Закона за медиацията, обн. в ДВ, бр.11 от 2023г., в сила от 1.07.2024г., с които бе въведена медиация по висящи съдебни дела, както и на съответните разпоредби от Гражданския процесуален кодекс. В искането се твърди, че оспорените разпоредби противоречат на чл. 56 (право на защита) и на чл. 117, ал. 1 (право на достъп до съд) от Конституцията на Република България, и едновременно с това нарушават принципите на свободен достъп до правосъдие и ефективна съдебна защита, предвидени в чл. 6 и чл. 13 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и чл. 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Считаме, че искането е необосновано по следните съображения:

Релевираните доводи за ограничаване на правото на свободен достъп до съд и ефективна защита не са нови, те са обсъдени в юриспруденцията на Съда на Европейския съюз и Европейския съд по правата на човека в няколко дела, преминали са през проверка от конституционните съдилища в няколко европейски държави и по тях вече има изградена стабилна теория. Общият извод е, че задължителните модели на съдебна медиация не конфликтират с правото на достъп до съд и ефективна съдебна защита, при спазване на определени изисквания. По-конкретно, следва да се посочи Решение на Съда на ЕС по съединени дела C-317/08, C-318/08, C-319/08 и C-320/08¹ (Alassini и др.), съгласно което този вид медиация е допустима, при условие, че: резултатът от помирителната процедура не е задължителен за съответните страни и следователно не засяга правото им на съдебна защита; помирителната процедура не забавя съществено предявяването на иск по съдебен ред; погасителната давност на правата спира да тече по време на помирителната процедура и не се причиняват разходи или те са незначителни за страните. В същия дух е и решението на Европейския съд по правата на човека относно съвместимостта на чл. 6 от Европейската конвенция по правата на човека с хърватския закон, който предвижда задължение да се проведе процедура по постигане на приятелско споразумение преди съдебното производство. В него е посочено, че ограничението за достъп до съд за жалбоподателя, а именно, задължението да премине приятелска процедура за разрешаване на спора (съгласно Гражданско-процесуалния закон), преди да предяви иск за обезщетение срещу държавата, предвиден в закон е допустимо, тъй като „преследва законна цел за осигуряване на съдебна икономия и отваря възможността страните ефективно да уреждат исквете си без участие на съдилища“.²

Считаме, че всички посочени изисквания са спазени от българския законодател. По-специално, предвиденият регламент за задължително участие на страните по определено висящо съдебно дело в първа среща в процедура по медиация с обща продължителност от един до три часа /чл. 19, ал. 1 и чл. 22, ал. 1 от Закона за медиацията/, както и за срока за провеждане на медиацията и за възможностите за прекратяването на процедурата /чл. 22, ал.4 от Закона за медиацията/ сочи, че т. нар.

¹<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=79647&pageIndex=0&doclang=BG&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6204783>

² Momcilovic v Croatia, Application 11239/11, Chamber Judgment [2015] ECHR 334, <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2015/334.html>

задължителна медиация не забавя съществено процеса и той може да се проведе в разумен срок. Не е налице затруднение при упражняване на правото на иск и намаляване на неговата ефективност като защитно средство. Задължителната медиация не оскъпява процеса, тъй като разноските за медиация по висящи съдебни дела /чл. 78а, ал. 1 ГПК/ се заплащат от бюджета на съда.

Не е състоятелен упрекът, че „българският законодател... приватизира спора по нареждане на публичната система като ограничава свободния достъп до правосъдие, обуславяйки развитието на исковия процес от успеваемостта на една принуда към доброволно разрешаване на спора“. В действителност, законодателят се обръща към най-силната страна на медиацията. В теорията и по-конкретно в трудовете на видния норвежки конфликтолог Нилс Кристи³ отдавна е прието за аксиоматично, че страните по спора сами могат да постигнат най-доброто решение. Те знаят генеалогията на конфликта и кой би бил най-адекватният изход от него. Съдебната система и другите професионални конфликт-мениджъри, по сполучливата метафора на Кристи, се явяват „крадци на конфликти“ - те „експроприират конфликта от неговите собственици“ и се опитват да го решат, по силата на монопола, който притежават. Това обаче те не винаги правят по най-добрия начин. Затова е препоръчително „конфликтът да се върне на неговите собственици“. Това всъщност се постига при медиацията - страните са автори на споразумението, което е взаимноприемливо, а това го прави и изпълнимо. По този начин не само не се подкошава, а се укрепва автономията на страните; не само не се разрушава, а се затвърждава представата за ефективността на алтернативните способности за разрешаване на конфликти. Още повече, че разтоварването на съдебната система далеч не е единственият желан ефект от медиацията - нейното основно предимство е, че осигурява възможност за постигане на взаимноприемливо споразумение.

В допълнение, чрез българския модел на задължителна медиация по висящи съдебни дела, се прави успешен опит за имплементиране на един принцип на гражданския процес, който не съществува експлицитно в българското право. Става въпрос за принципа на сътрудничеството, според който на съда, на страните в процеса и

³ Christie, N. Conflicts as Property, *British Journal of Criminology*, vol. 17, No 1, 1977

не техните процесуални представители/адвокати са вменени определени задължения, насочени към бързото, удовлетворително и добросъвестно решаване на спора. Включването на алтернативни способи за разрешаване на правни спорове, както е медиацията, реализира принципа на сътрудничеството в българския граждански процес. От една страна е налице задължение, в двата му варианта, за съда да насочи към първа среща по медиация, а от друга имаме и задължение на страните и техните адвокати да направят опит да решат спора и по този начин за прекратят делото, именно чрез медиация. Взаимната уредба на задължения, които в някаква степен са скрепени и със санкции /още един елемент на принципа на сътрудничество/ разширяват инструментариума за решаване на спора/преодоляване на конфликта както за съда, така и за страните и техните адвокати. В този смисъл, не може да става изобщо въпрос за „приватизация на спора“ както се твърди в Конституционната жалба, а напротив, той бива „оборудван“ с допълнителни приспособления /процедурата по медиация/, които да помогнат за неговото решаване.

На твърдението, че е твърде широка гамата от дела, посочени в чл. 140а, ал. 1 и ал. 2 ГПК (предмет на задължителна и факултативна медиация), може да се отговори, че при подбора са спазени установените в международните актове изисквания, отчитащи особеностите на конкретния спор и производство, спецификите на страните и отношенията между тях. Въведени са надеждни и гъвкави критерии за дискреционна преценка, когато такава следва да се направи от съда (чл. 140а, ал.3 и 4 ГПК). Постигнато е справедливо равновесие между правата на отделните лица и обществения интерес за ефективно гражданско и търговско правораздаване.

С предвидения регламент българският законодател, макар и със закъснение, се вписва във водещата тенденция за предвиждане на елементи на задължителност в регулацията на медиацията. В редица национални юрисдикции – Италия, Белгия, Гърция, Австралия, САЩ и др. задължителни модели на медиация функционират успешно от много години.

Следва да се изтъкне, че правата по чл. 6 и чл. 13 от ЕКПЧ и чл. 47 от ХОПЕС не са абсолютни и могат да бъдат ограничавани. При оценяване на законосъобразността на дадено ограничение ЕСПЧ взема под внимание важноста на достъпа до правосъдие като демократичен принцип. Законното ограничение трябва да

преследва законна цел, да е пропорционално и да гарантира, че основното съдържание на правото няма да бъде накърнено, както и ограниченията трябва да съответстват на цели от общ интерес. Дори и да се приеме, че в дадената хипотеза е налице известно ограничение в упражняването на права, това се счита за пропорционално на легитимната цел, която се преследва - да се обезпечи една добре функционираща съдебна власт, предоставяща качествено правораздаване, охраняващо интересите на страните. Самата задължителна медиация благоприятства спорещите, що се касае до спестените разноси, време и предоставена възможност за подобряване на отношенията. Следователно, не е налице недопустима законова принуда към медиация.

Смятаме, че твърденията за противоконституционност са фондирани на желанието за отстояване на „запазени интереси“ на адвокатурата в правораздаването. Поради това и анализът на новия регламент е в голяма степен целенасочен. Твърдението, че съдът въвлича страните в „...една натрапена процедура, гарантирано обречена на неуспех“ е най-малкото спекулативно. Хипертрофирани са опасенията за отклонения от основни правни принципи и установени традиции.

Единствените забележки към законодателното уреждане на медиацията по висящи съдебни дела, които имаме като нестопанска организация с идеална цел и мисия да насърчава формирането на единна политика за благоприятно развитие на медиацията в Република България, са за увреждане на конституционни права по чл. 6 от Конституцията на Република България на нашите членове:

1. Нарушаване на равенството пред закона на всички медиатори добили професионална квалификация, уредено в чл.8 от Закона за медиацията и нарушено в чл.20, с изискването в съдебните центрове да кандидатстват за работа само медиатори с юридическо образование, което води до абсурда дори хора завършили в България магистратура със специалност „Медиация“ да нямат право да кандидатстват за работа по специалността си в собствената си държава. Това е формат, който предложилите реформата за *Медиация по висящи съдебни дела* не са целели и не са искали.
2. Нарушаване на равенството пред закона на всички медиатори и медиаторски организации, чиято дейност се обезсилва с изискването на чл.19 от ЗМ

медиацията по висящи съдебни дела да се провежда **само** в съдебен център. Невъзможността на отлични професионалисти в медиацията и утвърдени с годините медиаторски организации, създали цялата мрежа от медиатори в страната да имат достъп до *Медиация по висящи съдебни дела* и непризнаването на резултатите на проведена медиация по предмета на заведеното дело, преди делото да е образувано, според нас е нарушаване на конституционни права по чл.6 от Конституцията на Република България и огромна загуба на ценен професионален ресурс за държавата и гражданите. По този начин се ликвидира развитието на медиацията преди съда, където е точно нейното основно място по всички световни, европейски и национални стандарти.

Тези забележки, са свързани с предложение за определяне като противоконституционни и дискриминационни определени части от текстове и изисквания в Закона за медиация, свързани с приетите промените с Глава 6 в Закона за медиацията, ако Конституционният съд приеме за допустимо.

Цялостното ни становище е, че въвеждането на елементи на задължителност на медиацията по висящи съдебни дела е съвместимо с принципа на ефективна съдебна защита и правото на достъп до съд. Не е налице противоречие на оспорените разпоредби с чл. 56 и чл. 117а, ал. 1 от Конституцията и искането на Висшия адвокатски съвет, предмет на делото следва да бъде отхвърлено.

24.04.2024 г.